

Járdányi Pál művei

Amikor a 21 kiadványra tervezett „Magyar Millennium 2000” ciklus első korongjai megjelentek, tudtuk: jelentős hiánypótlás következik. Nyilvánvalóvá vált: a többségükben a Hungaroton vagy a Magyar Rádió hangarchívumából származó felvételek jóvoltából olyan kompozíciók válnak könnyen hozzáférhetővé, amelyeknek korábban még a kottáját is csak nagy nehézségek árán tudtuk volna megszerezni. (Pedig a belső hallás segítségével nagyzenekari partitúrák megismerése komoly erőpróba a képzett muzikusoknak is — és ha a kompozíciót formailag-szerkezetileg megbízhatóan kielemezhetjük ily módon, a hangzást, a maga dinamikai arányaival és színeivel szinte lehetetlen elképzelni, amennyiben korábban számunkra teljesen ismeretlen műről van szó.) Várható, hogy amennyiben a kínálatot kihasználva, életképes lesz a kereslet, csökkenni fog az a terra incognita, amely korábban megnehezítette, hogy a legújabb műveket történeti folyamat részeként kezeljük. A mai fiatal muzikusok úgy vélhetik: szinte „rövidzárlat” volt a Bartók-Kodály nemzedékét követő idő megismerhetőségében és megismerésében — így, a közvetlen elődeinek ismerete nélkül aligha értékelhette reálisra a következő generációkat az ifjú érdeklődő.

Ahogy sorjázunk a sorozat felvételei, mindinkább beérjük a gyümölcse annak az átgondolt, kiváló ötletnek, hogy szerzői albumok adjanak képet a Tegnapi jelentős mestereiről. A jól kiválasztott, bő órányi hallgatnivalónak hála, kirajzolódna egy-egy komponista jellegzetes markáns vonásai, és közvetve: egy korszaké is. Amikor a szimfonikus zenekarok legjava hazai kortársak műveit nagy számban játszhatták, akár koncerteken, akár felvételeken. Hogy mára megváltozott a helyzet, annak sok oka van. De ez nyilvánvaló: kevesen vállalkoznak nagylélegzetű szimfonikus művek rendszeres komponálására, amikor még csak a bemutatás reménye is csekély. Arról pedig csak a legbátrabbak (vagy naivabbak) álmodhatnak, hogy milyen szép is lenne a felvételek rögzített műveket (korábban vagy később) koncertpódiumon rendszeresen megszólaltatni. Pedig könnyen belátható: többszöri „élő” előadás után zökkenőmentesebben sikerülne a felvétel, inkább sajátként interpretálnák a darabokat az együttesek. Ha viszont a rögzítéshez szükség volt a technika-kínálta lehetőségekre (apró részletekből „összszévágot” felvételek!), a későbbi erőpróba, hogy a közönség előtt nincs lehetőség ismétlésre-javításra, folyamatosan kell végigjártatni a tételeket, csodákat művelhetne. (Óhatatlanul megnőne a felelősség-érzet is!) Valószínűleg sokminden „Beérne” — így az előadók nem a

stúdió-fáradtság emlékével gondolnának vissza a kompozíciókra.

Meglepő módon, a régi felvételek (amelyek készítői aligha gondolhattak arra, hogy az utókor szinte kizárólag általuk ismer meg nemegy darabot) jól szólnak. Technikailag és zeneileg egyaránt. Utólag arra kell gondolnunk, hogy zenepolitika ide, műsorpolitika oda, a 60-as és 70-es évek együttese képesek voltak a szó legnemesebb értelmében tudásuk javát az új művek szolgálatába állítani. (Oscar Wilde csodálatos meséje jut eszembe, a Csalogány és a rózsza.)

Ha ma valamiféle véletlen folytán mégiscsak egy új hazai nagyzenekari mű kerül a zenekari játékosok puljtáira, nem kitörő a lelkesedés. Elszoktak (néhány zenekarok pedig még csak hozzá sem szoktak) attól, hogy érdeklődéssel forduljanak az újdonságokhoz — s ha a jószándék meg lenne is, hiányzik a rendszeres újdonság-játésszással megszerezhető rutin a speciális játékkészséget illetően.

Éppen ezért külön öröm, ha az archívumokból előkerült anyagokon túl, új felvételekkel is találkozhatunk e sorozatban. Ilyen Járdányi Pál szerzői lemeze is, amelynek felvételére 1996-ban került sor. Két kompozíció kivételével (amelyeket a Szent István Konzervatórium stúdiójában rögzítettek) zeneakadémiai koncertfelvételeket hallunk. Nyitós szám a Concertino hegedűre és zenekarra, majd a szerző talán legjelentősebb, de mindenképp emblemikus műve, a nagylélegzetű Vörösmarty szimfónia következik, utána „elkönnyítő” hatással a hárfára és zenekarra szánt Concerto, aztán a zenekari tétel pár, a Vivente e Moriente. Csak a címe miatt furcsa, hogy a program „Előszó”-val zárul, az életmű ismeretében természetes ez: Járdányi utolsó művében öntötte hangokba a Vörösmarty-vers első felét. A partitúra hangszerezési utasításai alapján Sugár Rezső készítette el a partitúrát.

Sajnos, a műsor-sorrend a korábbiakban nem

egykönnyen magyarázható? A Tallián Tibor által triptichonként értelmezett darabok közül a harmadik került a program elejére. De aki figyelmesen elolvassa a kísérőszöveget, minden bizonnyal „összehallgatja” a komponálás sorrendjében a három művet, a hárfaversenyt, a tételpárt és a hegedűversenyt (amely szintén kétfételes, ám a tételrend éppen megfordítottja a Vivente e Moriente "programjának").

Úgy tűnik, 1996-ban a Szent István Király Szimfonikus Zenekar Járdányi-évet tartott. Szépséges ez, a szerző halálának 30. évfordulójára emlékezve. Ács János vezényelte az együttest, melyhez szólistaként Járdányi Zsófia (hegedű) és Devescovi Erzsébet (hárfa) csatlakozott, az Előszó megszólaltatásában pedig a Szent István Oratóriumkórus. Bárcsak lett volna (s lenne a továbbiakban) minél több lehetőségük arra, hogy ha már ennyi energiával felkészültek és ilyen színvonalon tudják a műveket, mind többekkel ismerethessék meg élő koncerteken is azokat. Hogy hadd tanulják meg, akik korábban nem igen tudták, Járdányi Pál nevét a nem-szakmabeliek is, és barátokozzanak meg azzal a gondolattal, hogy különösebb felkészültség (vagy „szakirányú”, elszánt érdeklődés) nélkül is lehet 20. századi műveket nemcsak meghallgatni, de megszeretni is.

Megkockáztatom: Járdányi ezen darabjai akár széles körben népszerűek is lehetnének; közérthetőek, a szerző mindenkor kínál „fogódzó” a hallgatónak. Ki-ki megőrülhet apró dallamfordulatoknak, ritmikus formuláknak, amelyek ismerősnek tűnnek (allúziók, burkolt célzások vagy elrejtett idézetek) — és megélheti azt a tényt, hogy a zene: nyelv, s a nyelvismeretének megfelelő mértékben van, aki egyes szavakat ért meg belőle, s van, aki szinte egy-egy hosszú gondolatmenetet is értően tud végigkövetni.

Kiváltképp a Vörösmarty szimfónia számíthat általános tetszésre; a tételek címe egy-egy versre utal. Programzenének igazából azért talán mégsem nevezhetnénk — de hangulati támpontot, asszociációs lehetőséget mindenképp kínált a szerző.

A Szent István Király Szimfonikus Zenekar tagjai jobbra fiatal muzikusok. Ezért öröndetes, hogy idejekorán találkoznak értékes 20. századi magyar művekkel is, tehát zenei világuk hazai térképén már a kezdetektől több név szerepel. Talán ha repertoárjuk majd több 19. századi magyar zenét tartalmaz, még többet mond nekik a szimfónia partitúrája. Fogékonysághoz és nyitottsághoz nem elég a szándék - széleskörű zenei ismeretanyag birtokában mutatkozhat meg igazán, hogy mennyire érzik sajátjuknak szüleik-nagyszüleik generációjának zenei világát.

Fittler Katalin